

Deres ref.:
Saksbehandler: TOFAG
Vår ref.: 11/6238
Dato: 28.11.2011

SV: Tvangsmidler utenfor institusjon?

Slik Helsedirektoratet tolker ditt spørsmål ønsker du å vite hvilken stedlige grenser som gjelder for bruk av mekaniske tvangsmidler (transportbelter).

Spørsmålet er lite drøftet i loven, forskrifter og lovforarbeider.

Av psykisk helsevernloven § 4-8 fremgår det at loven omhandler bruk av tvangsmidler "i institusjon". Den samme ordlyden er brukt i forskrift for bruk av tvangsmidler § 2, hvor det fremgår at "Tvangsmidler bare kan brukes i institusjon".

Ordene "i institusjon" kan forstås slik at det er snakk om bruk *inne* i institusjonen. Det vil si innenfor institusjonens fire vegger. Helsedirektoratet er av den oppfatning at dette er en for snever forståelse av begrepet. Selv om bruk av tvangsmidler skal være så kortvarig som mulig hender det i unntakstilfeller at pasienter er underlagt slike tvangsmidler i betydelig tid. Hensynet til pasienten tilsier at loven tolkes slik at det er adgang til korte turer utenfor institusjonen, i umiddelbar tilknytning til bygningen. Det kan for eksempel gjennomføres en tur ut i luftegård, ut på en trapp eller ut på en veranda for å få litt frisk luft eller kanskje en røyk.

Det følger av forskriftens § 7 at gjennomføringen skal skje så hensynsfullt og skånsomt som mulig. Det følger videre av § 4 at pasienten skal gis så stor innflytelse som mulig. Det avgjørende må være om tiltaket er objektivt forsvarlig og at det kan gjennomføres på en skånsom måte. I denne vurderingen er det naturlig å legge vekt på pasientens egne ønsker.

Under tvungent psykiske helsevern kan altså tvangsmidler som den klare hovedregel ikke benyttes utenfor institusjonen. Utenfor institusjonen er det kun politiet som har adgang til å utøve makt. Helt unntaksvis vil likevel helsepersonell tenkes å utøve makt utenfor institusjon, da hjemlet i nødrett. Helsedirektoratet er kjent med at det ved noen institusjoner blir medbrakt mekaniske tvangsmidler på turer utenfor sykehusområdet. Disse er medtatt i tilfelle det oppstår en nødsituasjon hvor man får behov for å løse en utageringssituasjon med makt. Helsedirektoratets oppfatning er at en slik praksis ikke er i overensstemmelse med loven, da nødrett ikke kan planlegges. Vi ser at en streng tolkning av nødrettsbestemmelsen kan føre til et strengere regime for pasienter, hvor noen pasienter får snevrere anledning til turer utenfor institusjon enn hva tilfellet ville

Helsedirektoratet • Divisjon spesialisthelsetjenester

Avd. psykisk helsevern og rus

Tord Jacob Teigen Fagerheim, tlf.: 810 20 050

Postboks 7000 St. Olavs plass, 0130 Oslo • Besøksadresse: Universitetsgata 2, Oslo • Tlf.: 810 20 050

Faks: 24 16 30 01 • Org. nr.: 983 544 622 • postmottak@helsedir.no • www.helsedirektoratet.no

vært dersom nødrettsbestemmelsen ble tolket å gi rom for ovenfor nevnte praksis. Helsemyndighetene er imidlertid usikre på hvilke negative konsekvenser denne rettstilstanden har i praksis. Vi sender derfor denne fortolkningen til helseforetak og kontrollkommisjoner med ønske om tilbakemelding på hvordan slike ordninger faktisk praktiseres og om man mener at vår fortolkning vil få negative konsekvenser for den enkelte pasient eller sikkerheten til personalet.

Vennlig hilsen

Arne Johannesen e.f.
avdelingsdirektør

Tord Jacob Teigen Fagerheim
førstekonsulent

Dokumentet er godkjent elektronisk

Kopi: Helse- og omsorgsdepartementet
Statens helsetilsyn